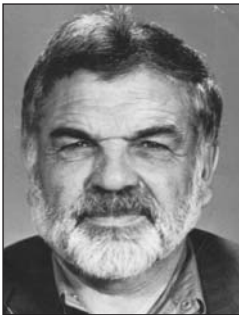

ЕПОХА КОРОЛЬОВА

**Володимир
Платонов**
письменник,
ветеран і історик
ракетно-космічної
галузі

Корольов нині відомий світу, як відомі і його великі справи. Його ім'ям названі вулиці і проспекти, школи, пік на Памірі, таласоїд на Місяці, місто в Підмосков'ї. Йому встановили пам'ятники в містах, де він народився, жив і працював, на космодромах Байконур і Капустін Яр. У Житомирі, Москві і на Байконурі відкриті меморіальні музеї. Академія наук СРСР запровадила золоту медаль ім. С. П. Корольова. Про Головного конструктора написано безліч книг, нарисів, статей. Створено кінофільми.

Корольову не судилося за життя прочитати і почути, що він був видатним вченим і конструктором, одним з головних творців ракетно-космічної техніки, з ім'ям якого пов'язані епохальні події, що відкрили нову еру людської цивілізації — еру освоєння космічного простору. Розсекретила Корольова смерть. З тих пір уже сорок років не стихають слова замилування величчю створеного Головним конструктором, масштабами його діяльності, широтою наукових інтересів: Місяць, Венера, Марс... Ось чому інтерес до особистості Корольова з роками

зростає: **Корольов стояв у джерел грандіозної Справи. Справи, у якій є початок, але немає кінця.**

* * *

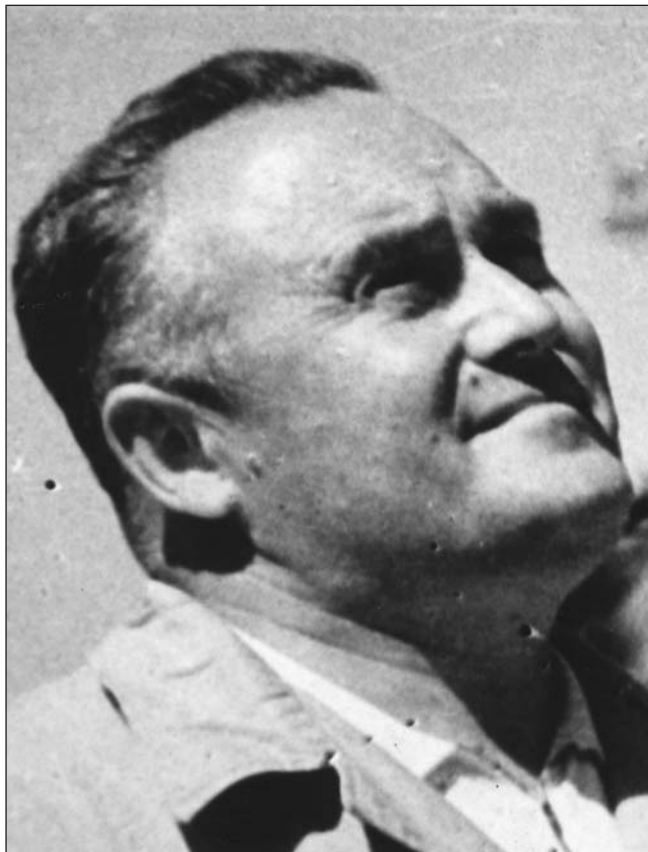
Уперше я побачив Корольова під час великого свята, яке ракетобудівники влаштували собі самі. Тоді був запущений перший у світі штучний супутник Землі. Це відбулося 5 жовтня 1957 року в 00 годин 28 хвилин за місцевим (казахстанським) часом. Тоді уся величезна країна Рад жила за єдиним — московським — часом і відлік усіх подій вівся за кремлівськими курантами. У ту історичну мить головний годинник країни показував 22 години 28 хвилин, тобто у Москві 5 жовтня ще не наступило. Людство зафіксувало факт, що здійснився: 4 жовтня 1957 року в Космосі засвітилася перша штучна зірка (відполірована до дзеркального блиску куля діаметром 580 мм і вагою 83,6 кг). Цю зірку "підкинули" в небо, як яблуко, але на відміну від яблука нова зірка не впала — продовжувала літати, дивуючи світ.

Ніколи в історії людства жоден апарат, створений на Землі, ще не злітав на таку височінь (перигей першого супутника складав 228 км, апогей — 947 км). Супутник, як новонароджене дитя, "закричав", і його чітке "біп-біп-біп..." почула вся планета.

Не буду описувати, що діялося у світі в той час. Газети, радіо, телебачення всіх континентів передавали екстрені повідомлення: "*Червоні — у Космосі!*", "*Москва запустила супутник!*", "*Ради обігнали Америку!*"

Зазвичай стриманий Корольов схвально зауважив: "*Увесь світ гуде про наш супутник! Здається, ми дійсно наробили багато шуму...*". З приводу цього успіху на площадці №2 ракетного полігона Тюра-Там було випито ніким не враховану кількість спирту — учасники запуску першого супутника "обмивали" перше проникнення у світ Космосу.

Нас, невеличку групу солдатів термінової служби (зв'язківців, фотографів, кіномеханіків), залучили до обслуговування вищого керівництва, що зібралося в маршальському будиночку площадки №10 (житлове містечко полігона).

Байконур. Головний конструктор С.П. Корольов.

Голова Державної комісії В. Рябиков повідомив, що Микита Сергійович Хрущов, перебуваючи в цей час у Києві, особисто чув сигнали нашого супутника і передав усім ракетникам поздоровлення від партії й уряду. Маршал артилерії М. Неделін, заступник міністра оборонної промисловості К. Руднев, головний конструктор С. Корольов, член президії Академії наук СРСР, академік М. Келдиш, начальник полігону генерал О. Нестеренко, співробітник апарата Ради Міністрів СРСР Г. Пашков та інші проголосили тости за велику перемогу ракетників.

Настрій у всіх був урочистим, причина вагома — увесь світ захоплюється нашим супутником! Після багатьох безсонних ночей дозволили собі "розрядитися" головні конструктори В. Глушко, М. Рязанський, М. Пилюгін, В. Кузнецов, В. Бармін, О. Богомоллов, провідні спеціалісти ОКБ-1 В. Мішін, К. Бушуєв, Л. Воскресенський, начальники головкомів О. Мрикін і Р. Ударов, випробувачі полігону О. Носов і О. Васильєв... Генерал А. Соколов кілька разів навіть намагався протанцювати "бариню". Взагалі, усі веселилися від душі. Потім хтось згадав, що є фільми, знайшлися і бажаючі їх подивитися. Володя Латохін включив проектор, і на екрані з'явилися титри: "Ленін у жовтні". На думку начальника політвідділу військової частини 11284 полковника В. Ільюшенка цей фільм зонайкраще підходив до жовтневого успіху ракетників. Хвилини через десять у "кінозалі" нікого не залишилося. У кінобудку ввірвався

розлючений генерал О. Мрикін, відомий своєю крутою вдачею (на полігоні жартували: "Втик в один "мрик"): "Ви що, знущаєтеся, ганяючи мотлох? Хто тут старший?" Начальник політвідділу заспокоїв генерала: "Зараз буде новий фільм. Французький!"

У залі почалося неймовірне пожвавлення, коли на екрані з'явився "Фанфан-Тюльпан". Чудовий Жерар Філіп і чарівна Джіна Лоллобріджіда підкорили усіх. Знали б великі артисти і творці фільму "Фанфан-Тюльпан": у **який день** його показували **і де**. Навіть у повідомленні ТАСС назва і координати радянського ракетного полігону не вказувалися ніколи.

Успіх радянських ракетобудівників шокував не тільки американців. Як виявилось, наші ідеологи теж не були готові до історичного звершення. Перша публікація в Радянському Союзі про супутник була більш ніж скромною. Центральний орган ЦК КПРС газета "Правда" помістила повідомлення про запуск першого у світі супутника Землі як про найпересічнішу подію — у третьому стовпчику, — після передовиці "Підготовка до зими — справа невідкладна" і інформації про колгосп ім. Леніна, що вирішив наздогнати Америку з виробництва молока і м'яса. Американців ми доганяємо дотепер, а із супутником — удалося вирватися уперед.

Через багато років я попросив члена Держкомісії по запуску першого супутника Г. Пашкова прокоментувати перше, більш ніж скромне повідомлення ТАСС. Георгій Миколайович відверто сказав: "У нас було завдання: показати, який заряд може нести наша ракета. Зробити це можна тільки побічно — запустити супутник. Наш "первісток" важив більше 80 кілограмів, а другий супутник — уже півтонни. Американці свій супутник запустили пізніше, і важив він всього 8 кілограмів. Відчуваєте, яка різниця?!"

На знімку 5 жовтня 1957 року поруч з Головним конструктором Сергієм Корольовим — маршал артилерії Митрофан Неделін. Ця фотографія, що багато років вважалася засекреченою, дуже точно відобразила істину тих років: **ракети — це оборона і наука**. Перша міжконтинентальна ракета Корольова Р-7 ("сімка") створювалася як зброя стратегічного призначення, це потім її перетворили в ракету-носію "Супутник". Суть цього перетворення Головний конструктор визначив так: **ми прилетіли на полігон, летимо — з космодрому**.

Світ радів і заздрило успіхам країни Рад. Усі хотіли знати імена творців, що відкрили космічну еру. Говорять, що Шведська Академія наук вирішила присудити Нобелівську премію творцям першого у світі штучного супутника Землі, але Микита Хрущов, керівник партії й уряду, не збирався розсекречувати імена ракетників: "**Автор супутника — весь радянський народ!**" У тон Хрущову віщала і партійна преса: "Успіхи ра-

Майбутні герої, лауреати, вчені, а поки усі вони — учні, що вивчають ракетну техніку Німеччини. На фото (зліва направо): С.Корольов, М. Рязанський, Б. Черток, М. Пилюгін, Ю. Побєдоносцев. Німеччина, 1945 р. Фото В. Будника.

дзянської космонавтики — це результат безустанної турботи партії й уряду про розквіт радянської науки і техніки". Коло замкнулося: не можна було присудити Нобелівську премію "усьому радянському народу" чи "керівникам партії й уряду".

Відбулася "осічка" і з нагородами усередині країни. Перші особи епопеї "СУПУТНИК" — Головний конструктор і ще 15 провідних спеціалістів стали Героями рік тому, тобто у 1956 році, — за "атомну" ракету Р-5М, що випускалася серійно в Дніпропетровську. Так часто нагороджувати навіть тих, хто особливо відзначилися, тобто найзаслуженіших, було не прийнято — в масштабах Політбюро вони були не того рангу.

Гідними Золотих зірок Героїв були визнані заступники Головного конструктора Костянтин Бушуєв і Леонід Воскресенський, начальник окремої інженерно-дослідної частини полковник Олександр Носов і один з представників славного робітничого класу — старший майстер складального цеху дослідного заводу в Підлипках Григорій Марков.

Чому не був відзначений зіркою Героя Михайло Клавдійович Тихонравов — залишається загадкою. Саме він першим у країні зайнявся штучними супутниками Землі. У 1947—1948 рр. зі своєю маленькою групою Тихонравов без допомоги електронно-обчислювальної техніки (тоді її в НДІ просто не було. — **В.П.**) провів колосальний обсяг розрахунків по супутниках і довів, що є реальна мож-

ливість досягти першої космічної швидкості уже в найближчі роки.

Корольов зацікавився роботами Тихонравова і перевів його групу до себе в ОКБ. Супутник спроектували, виготували, запустили, але Тихонравов залишився "в тіні" легендарного Головного конструктора. Разом із С. Корольовим та М. Келдишев Михайлові Тихонравову в 1957 р. присудили Ленінську премію, що також було досить престижно.

Недооцінка значення запуску першого штучного супутника Землі позначилася й на тому, що дата 4 жовтня 1957 року не зайняла належного місця в історії вітчизняної і світової космонавтики. І це при тому, що сама по собі подія епохальна, набагато значніша від усіх наступних досягнень. **Це був переддень усіх космічних досягнень.**

Великий калузький мрійник, геніальний Костянтин Ціолковський писав: "Перший найзначніший крок людства полягає в тому, щоб вилетіти за атмосферу і стати супутником Землі. Інше все — порівняно легке, аж до віддалення від нашої сонячної системи".

Життя підтвердило пророчі слова Ціолковського: за першим космічним стартом пішов каскад нових досягнень, серед яких особливий резонанс у світі справили запуск у космос першого біологічного супутника із собакою Лайкою на борті (листопад 1957 р.), політ космічної ракети на Місяць (вересень 1959 р.), фотографування зво-

На фото: начальник полігону В. Вознюк, співробітник апарата Ради міністрів СРСР С. Ветошкін, головний конструктор С. Корольов, четвертий — невідомий. ГЦП Капустін Яр, 1947 р. ротного боку Місяця (жовтень 1959 р.). Корольов радів: "Фотографія століття" обійшла увесь світ! (знімок зворотного боку Місяця. — В. П.).

Тріумфом Головного конструктора став політ першої людини в космічний простір. Журналісти та історики якщо не посеkundно, то похвилинно описали всі події, пов'язані з польотом Юрія Гагаріна. Дуже шкода, що через режимні рогатки випав майже весь шістдесятний рік — вершина напруги в підготовці історичного польоту.

Добре пам'ятаю 15 травня 1960 року — черговий старт корольовської "сімки". На космодромі почали звикати до повідомлень ТАСС про запуски нових супутників, але ось уперше пролунало незвичайне словосполучення "корабель-супутник", вага якого складала 4 тонни 540 кг(!). Засоби масової інформації захилялися від славословлення про нове досягнення вітчизняної космонавтики. Усе йшло чудово доти, доки не підійшла команда на включення програми спуску. На превеликий жаль, корабель не приземлився, а полетів на більш високу орбіту. Усі засмутилися; гостро переживали невдачу керівники, конструктори гальмової рухової установки.

І тут передають чергове повідомлення ТАСС: нове досягнення радянської космонавтики — *вперше у світі зроблено маневрування на орбіті! Проведений ще один важливий експеримент у космосі — корабель-супутник переведений з однієї орбіти на іншу!* Так невдача перетворилася на блискучу перемогу. Це була чиста правда: Корольов завжди дивився в майбутнє! 29 липня відбувся ще один запуск. Але знову — невдача. Ракета вибухнула, собачки загинули.

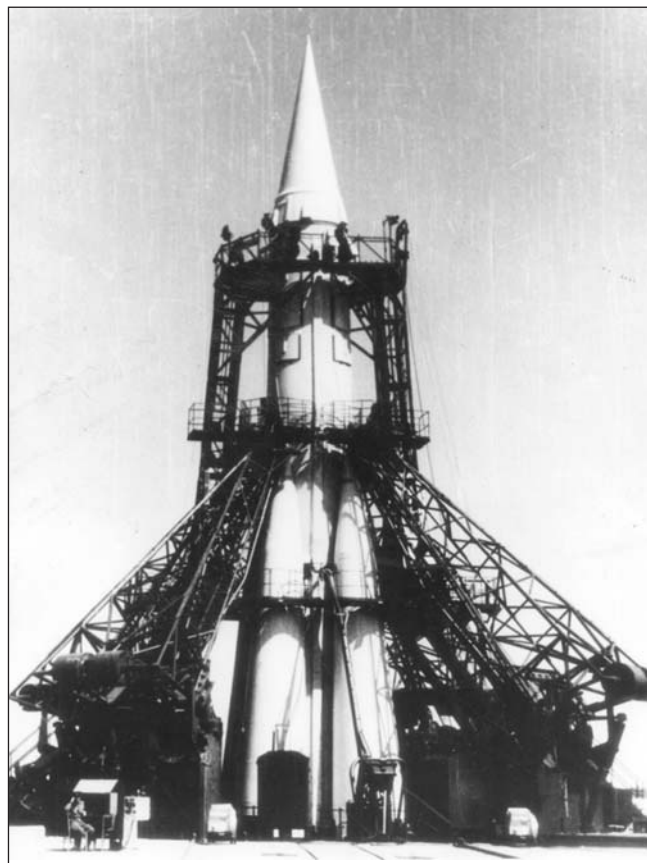
Я жартував: мене потрібно брати на запуски як талісман. 19 серпня, у мій день народження, у космос запустили Білку і Стрілку. Собачки блискуче перенесли політ і вперше в історії повернулися з космічної орбіти на Землю — шлях до польоту людини в космічний простір був відкритий.

Через місяць після запуску Білки і Стрілки

19 вересня 1960 року Головний конструктор та його соратники за підтримки Д. Устинова, Р. Малиновського, М. Неделіна і інших міністрів направили в ЦК КПРС лист, у якому стверджувалося: "успішний запуск, політ у космічному просторі і приземлення космічного корабля (об'єкт "Схід-1") по-новому порушує питання про терміни здійснення польоту людини в космічний простір..." У листі було названо і конкретний термін польоту людини — грудень 1960 року. 11 жовтня 1960 року вийшла спільна Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР: "Прийняти пропозицію ... про підготовку і запуск космічного корабля... з людиною на борту в грудні 1960 року, вважаючи це завданням особливо важливим".

Цей лист і Постанова були підготовлені в єдиному екземплярі з позначкою особливої ваги "Цілком таємно". Про ці документи знали одиниці, їхній зміст став відомий лише тридцять років по тому. Виявляється, політ, що потряс весь світ 12 квітня 1961 року, планувався на грудень 1960 року.

Що ж відбулося, чому політ не відбувся в грудні? На те було кілька причин і головною серед них була катастрофа 24 жовтня 1960 року на площадці №41 ракетного полігону Тюра-Там під час підготовки до пуску нової міжконтинентальної ракети, створеної в КБ М.К. Янгеля. Відразу після катастрофи Хрущов подзвонив Корольову і запитав, що будемо робити з Янгелем? Незважаючи на

Ракета-носії Р-7 "Супутник". 1957 р.

**Ракети — це оборона і наука.
Маршал артилерії М. Неделін і Головний
конструктор С. Корольов. Жовтень 1957 р.**

те, що відносини між Корольовим і Янгелем були не простими (вони конкурували між собою в створенні ракетної зброї), Сергій Павлович відповів: *"Майте на увазі, Микито Сергійовичу, це могло відбутися і зі мною і з іншими головними конструкторами..."*

Корольов розумів: техніка нова, незвідана, обставини не завжди сприятливі — ніхто не застрахований від аварій і катастроф. Справа полягала в тому, щоб їх уникнути або звести до мінімуму. Це не вдалося ні Янгелю, ні Корольову, ні американцям...

1 грудня 1960 року запустили четвертий корабель, на якому знаходилися собачки Бджілка і Мушка. Після орбітального польоту відмовила система гальмування і корабель довелося підірвати... 22 грудня — новий старт і знову невдача, але собачки Комета і Шутка випадково залишилися живими — відмовила катапульта і вони приземлилися разом із апаратом.

Яку мужність треба було мати, щоб пройти крізь усі ці невдачі й аварії! Корольов зумів витримати нелюдські навантаження і підготувався до рішучого штурму Космосу.

9 березня 1961 року корабель-спутник "Восток" із собакою Чорнушкою на борті і манекеном людини, повністю виконавши програму польоту, успішно приземлився в заданому районі. 25 березня Головний конструктор провів новий, контрольний старт "сімки" з космічним кораблем "Восток" — уся програма польоту пройшла без зауважень. Дорога в космос людині була відкрита.

12 квітня 1961 року світ почув ім'я першого космонавта планети **Юрія Гагаріна**. Про всі деталі цього історичного польоту написано безліч книг, нарисів, статей. Гагарінський політ став видатною подією в житті нашої країни та в історії людської цивілізації. Перший політ людини в Космос обезсмертив ім'я Головного конструктора, його соратників і сподвижників.

У 1961 році С. П. Корольову виповнилося п'ятдесят чотири роки, він був повний енергії, нових планів і задумів, переймався ідеєю польоту на Місяць — це вже ставало реальністю. У Головного конструктора було невикорінне бажання скрізь бути першим.

Наведу уривок із спогадів **Олександра Макарова** — легендарного директора Південмаша 1961—1986 рр. (зі стенограми бесіди автора з О. М. Макаровим):

"Не буду вдаватися до подробиць реалізації програми польоту на Місяць, тим більше, що тут багато чого пов'язано з Хрущовим і його непростим відношенням до Челомея. Після того як з'ясувалося, що Челомей не може зробити носій на Місяць УР-700, виконання цього престижного завдання доручили ОКБ Сергія Павловича Корольова.

Він добре розумів і те, що одному його КБ не під силу вирішити таку складну і грандіозну проблему. Треба залучити до роботи над Н-1 інші організації і виробничі бази — і, в першу чергу, ОКБ Янгеля. Щоправда, у Сергія Павловича з Михайлом Кузьмичем давні тертя: не сварилися, але сперечалися дуже. Янгель багато чому навчився у Корольова, але і Корольов, чого гріха таїти, взяв у Янгеля не менше технічних рішень. Адже не дарма і Корольову, і Янгелю одним Указом присвоїли звання двічі Героя Праці.

Не знаю, скільки часу міркував Корольов з приводу співробітництва з Янгелем, але одного разу по урядовому зв'язку Сергій Павлович подзвонив мені і став обережно цікавитися, як у нас ідуть справи. Я

Байконур. Пам'ятник на честь запуску першого штучного супутника Землі, встановлений біля стартової площадки. Фото В. Платонова.

Ю. Гагарін та С. Корольов

відразу зрозумів, що це була лише зачіпка. Він добре знав і про наші успіхи, і навіть про наші перспективи — адже ми працювали в одному відомстві, були присутні на одних і тих же колегіях ... Зрозуміло, його цікавило щось більш важливе, але я не став підганяти події. Ми поговорили ще пару хвилин, і Сергій Павлович перевів розмову на Янгеля: Як його здоров'я? Які у нас відносини? Без усякої дипломатії я випалив Сергію Павловичу, що з таким Головним конструктором, як Янгель, я піду хоч на край землі. Живемо душу в душу. Розуміємо один одного з півслова. Корольов був трохи шокований моєю відповіддю, але, мабуть, він і не очікував нічого іншого...

"Олександр Максимовичу, — звернувся Сергій Павлович до мене. — Ви знаєте, над чим ми зараз працюємо. Хочу підключити ваш завод і КБ Янгеля до місячних справ. Як сприймуть мою пропозицію Михайло Кузьмич, співробітники КБ і заводу?" Тут я зрозумів: ось те, головне, заради чого дзвонив Корольов. Я йому без запинки відповів: "Що до заводу — можете не турбуватися, а з Михайлом Кузьмичем — поговорю..."

Після дзвінка Корольова я переговорив з Янгелем, але він вислухав мене, як мені здалося, без особливого ентузіазму. Я знав, що в нього була своя думка, свої плани щодо польоту на Місяць. І все-таки Янгель погодився на зустріч з Корольовим. Буквально через пару днів я зустрів Сергія Павловича в нашому аеропорті, і ми відразу приїхали на завод. Разом пройшлися по території заводу. Побували в складальних цехах. Відчувалося: Сергій Павлович майже не впізнавав завод, котрий так змінився за останні десять-дванадцять років відтоді, як тут почалося освоєння серійного випуску корольовських "одиночок", "двійок" і "п'ятірок". Тоді Головний конструктор цих ракет бував на заводі часто. У Дніпропетровськ переїхали багато співробітників НДІ й ОКБ Корольова: В. Будник, В. Ковтуненко, М. Герасюта, М. Хохлов, Г. Туманов, П. Нікітін, Ф. Фалунін та інші.

— Ну і махину відгрохали! — дивувався Корольов. — Ні обійти, ні об'їхати. Завод-сад! З бульварами, парками, квітниками. Скажу прямо: широко живе, не те, що ми в Підлипках (нині — місто Корольов. — В.П.).

Після огляду заводу ми години зо три просиділи у мене в кабінеті. Говорили про майбутню роботу, про нову ракету Корольова, відпрацьовували "стратегічний план оборони" від

"зазіхань" Челомея. Як завжди, Сергій Павлович скаржився на "підступництво" Глушка...

На другий день ми пройшлися до головного корпусу КБ і піднялися на другий поверх у кабінет Янгеля. У Михайла Кузьмича було всього кілька людей — його найближчі помічники. Майже усі вони починали працювати в Корольова: Будник, Ковтуненко, Герасюта. Зустрілися як давні знайомі, але без особливих емоцій. На нараді були присутні ще кілька людей. Від нас було всього двоє — я і головний інженер заводу Хохлов. Янгель дуже коротко і емно, як він це вмів, розповів про мету приїзду Головного конструктора ОКБ-1 і надав йому слово.

На початку свого виступу С. П. Корольов узяв крейду і швидко накреслив сім квадратів: унизу — найбільший, угорі — найменший. Потім кожен квадрат позначив відповідними буквами: А, Б, В, Г, Д, Е, І.

— Це ракетна система Н-1 — Л-3, — почав Корольов. — Перші три блоки А, Б, В складають ракету-носію Н-1, інші — місячний комплекс Л-3 ("Місяць-Земля")... Далі головний конструктор ракетної системи Н-1 сказав: — Уряд затвердив основні етапи Місячної програми СРСР: пілотований обліт Місяця на кораблі "Місяць-Земля" (Л-3) призначено на 1966 рік; посадку на Місяць космонавта з поверненням екіпажу на Землю зробимо в 1967 році до 50-річчя Жовтня. Колективу ОКБ-586 пропонується розробка Блоку Е; Південмашу — його виготовлення. Це найвідповідальніший блок, — підкреслив Корольов. — Його основним достоїнством повинна бути **надійність**.

Коли корабель починає спуск до Місяця, маневрування над його поверхнею і примісячення, життя космонавта цілком залежить від надійності Блоку Е. Особливі вимоги по надійності ставляться до Блоку Е під час перебування на Місяці, в умовах абсолютного вакууму і температурних коливань від мінус 200 до плюс 130 °С. Найвідповідальніший момент — зліт космонавта з поверхні Місяця — отут потрібна абсолютна надійність двигунів ракетного Блоку Е. Навіть мінімальний ризик не допустимий! Маневрування в космосі, стикування з місячним орбітальним кораблем теж вимагають виняткової надійності. Потім космонавт переходить у кабінет орбітального корабля, і екіпаж повертається на Землю...

Байконур. Урочистий мітинг перед польотом першої жінки в Космос. Крайній зліва — С.П. Корольов

**Ракета-носій Р-7 —
вершина творчості С.П. Корольова**

Обговорення майбутніх робіт по "Блоку Е" пройшло дуже жваво. Особливо задоволеним був В.С.Будник. Він зрадів зустрічі зі своїм наставником і майбутній спільній роботі. Лише один Іван Іванович Іванов був явно розгублений і намагався, мабуть, уявити, що чекає його на шляху до "місячного" двигуна.

...Корольов полетів у Москву задоволений підсумками зустрічі з Янгелем. Це була, насамперед, заслуга О. М. Макарова — неперевершеного майстра "наводити мости" в особливо важких ситуаціях. Сергій Павлович відверто позаздрив

**Головний конструктор С.П. Корольов знайомить
голову Комітета Державної Безпеки СРСР
В.Є. Семичасного (зліва) з ракетою Р-7**

Янгелю: мати такого директора як Макаров — це щастя для Головного конструктора.

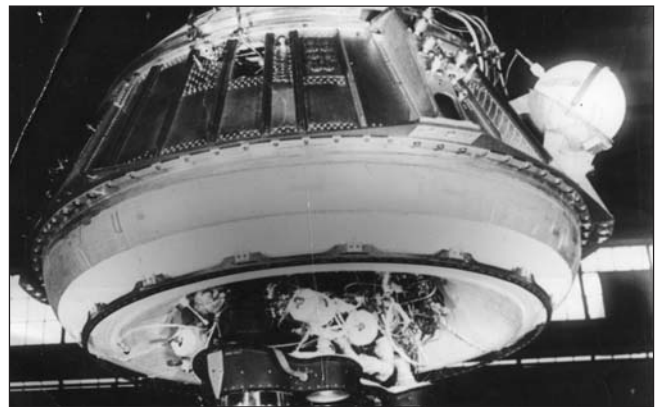
У Дніпропетровськ С. П. Корольов прилітав ще раз — улітку 1965 року. Ознайомившись зі станом справ по блоку Е, залишився задоволений. Була зустріч і на березі Самари на базі відпочинку Південмаша "Діброва". Тоді Сергій Павлович запропонував Макарову: *"Переходьте до мене, Олександрє Максимовичу, запустимо космонавта на Місяць — і підемо на заслужений відпочинок..."*

Посадочно-злітний блок місячного орбіталь-

ного корабля — Блок Е — був створений, пройшов успішні іспити на Землі й у Космосі. Як відомо, до висадки радянського екіпажа на Місяць справа не дійшла — на те було багато, дуже багато причин, у тому числі і передчасна смерть Головного конструктора 14 січня 1966 року.

Зі смертю Сергія Павловича Корольова в житті країни закінчилася ціла епоха — епоха Корольова. Не відразу всі це усвідомили, знадобився час і значні зміни в країні. В різні роки про Корольова писали по-різному, але завжди в переможних тонах, життя його представлялося "великим і славним"...

Не віддалений століттями, як Микола Копернік, Джордано Бруно, Галілео Галілей, Сергій Корольов — наш сучасник. Проте відновити його біографію виявилось складніше, ніж далеких подвижників. Тому є багато причин, одна з них — обставини арешту С. П. Корольова в 1938 році й засудження до десяти років тюремного ув'язнення "за участь в антирадянській терористичній і диверсійно-шкідницькій троцькістській організації, ... , зрив розробки і здачі на озброєння РСЧА

**Місячний посадочно-злітний Блок Е,
виготовлений на Південмаші**

нових зразків зброї"...

Луб'янка, Бутирки, пересильна тюрма Ново-черкаська, копальня Мальдяк на Колимі, авіаційні шараги НКВС у Москві, Омську, Казані — етапи біографії С. П. Корольова 1938—1944 років. Справа не лише в тім, що "етапи" не уклалися в образ національного Героя, страшніше було інше: співвітчизники, що боготворили Сталіна, перебували під гіпнозом волі вождя: "посадили — значить, було за що... Просто так — не саджали"...

Саме на таке примітивне мислення і розраховувала сталінська інквізиція: розстрілювали одних, щоб боялися інші; саджали кращих, щоб знали своє місце; саджали дійсно "не просто так" — саджали з метою показати, що ніхто ні від чого не застрахований. "Били своїх, щоб чужі боялися"... Відбувши термін ув'язнення, люди працювали як одержимі, здійснювали нечувані приклади трудового героїзму, скоряли такі вершини, що іншим і не снилися. Страх опинитися знову за ґратами постійно був присутній. Але працювали не лише за страх — вірили в майбутнє країни.

У 1951 році вийшла постанова: в надзвичайно стиснутий термін організувати на Дніпрі серійне виробництво ракет. Заводу ще не було, а план — був. Хто вирішував цю, майже фантастичну, задачу? Колишній зек, головний конструктор виробів Сергій Корольов; колишній зек, головний конструктор двигунів Валентин Глушко; колишній зек, начальник виробництва Олександр Макаров; колишній зек, заступник головного конструктора серійного заводу Микола Шнякін... Випадково вцілілі у кривавій м'ясорубці, кожний із плямою судимості, колишні зеки вирішували найскладніші наукові, технічні й організаційні проблеми. Якби на момент судилищ вони хоч у чомусь були винні, хіба допустили б їх до робіт, що мали вищий ступінь секретності і першорядну державну важливість???

Саме в Дніпропетровську Корольов став ракетобудівником. Усе, що створювалося раніше — це були експериментальні зразки, їх не завжди вдавалося довести до серії. Був і в Корольова момент, коли доля його первістка повисла на волоску. Посилаючись на низьку ефективність ракети ("літає недалеко і неточно"), військові чини відмовилися приймати ракету Р-1 на озброєння.

Сталін схвалив рішення військових: "Зброя з такими характеристиками нам не потрібна". Чим би все це закінчилося, не важко здогадатися, але зненацька вождь підтримав ракетобудівників: "І все ж я вважаю, нам треба прийняти цю ракету на озброєння. Нехай військові набувають досвіду експлуатації ракет, а товариш Корольов тим часом зробить нову, більш досконалу ракету". За "одиночку" (Р-1) пішла "двійка" (Р-2), потім — "п'ятірка" (Р-5М). Кожна з них літала вдвічі довше своєї попередниці, а "п'ятірка" уже була з реальним атомним зарядом. Саме за "атомну ракету", що серійно виготовлялася в Дніпропетровську, С.П. Корольов і його соратники стали Героями Праці (1956). Це було заслужене визнання, що відкрило двері новим здійсненням. Чим значнішими вони ставали, тим більше секретили їхніх творців.

І заводи, і ОКБ, і стартові площадки космодромів оперізували ряди колючого дроту. Звільнений з в'язниці в 1944 році, реабілітований у квітні 1957 року, Корольов навіть у ранзі Головного конструктора не був вільним. У його житті чітко прослідковується моторошна за своїм змістом закономірність: спочатку його охороняли як зека,

потім — як Головного конструктора. Охорона від охорони, звичайно, відрізняється. Клітки теж бувають різні: одні — чорні, інші — золоті. Важливий не колір — важлива суть: клітка, якого б кольору вона не була, залишається кліткою. Корольов був відомий тільки вузькому колу фахівців, які працювали на строго засекречених підприємствах з номерними скриньками. Його статті друкувалися під псевдонімом "К.Сергеев". Замість живої людини в засобах інформації фігурувала безлика особа Головного конструктора...

Офіціоз стверджував: Корольов пішов у розквіті творчих сил, повний нових задумів і здійснень. Задуми дійсно були, але сили забрали табори, шараги, надлюдська перенапруга, інтриги, проти-

С.П. Корольов, 1957 р. Фото М. Пилюгіна

стояння, розрив зі своїм головним соратником і не тільки з ним... Перемоги, як відомо, не завжди поєднують, невдачі — тим більше...

З настанням хрущовської відлиги масових репресій уже не було, але розкручений "батьком усіх народів" маховик інтриг і цькування не зупинявся ні при Хрущові, ні при Брежнєві. У свій час Берія дав указівку головним конструкторам: підготувати собі двійників — мало що може статися... Хрущов уже не давав таких езуїтських наказів, але діяв за принципом — незамінних немає.

На початку шістдесятих на полігоні Капустін Яр

Відкриття пам'ятника С.П. Корольову, м. Байконур, 1969 р. Фото В. Платонова

влаштували оглядини ракетної техніки для членів Політбюро. Тоді усім запам'яталася така деталь: стендам генерального конструктора В.Челомея, який тільки-но прийшов у ракетну техніку, Хрущов приділив п'ятдесят хвилин, а новим розробкам С. Корольова, М.Янгеля та інших — всього десять хвилин. Усі зрозуміли: перша особа партії і країни намітила нового лідера ракетно-космічної техніки.

Якщо Янгель поставився до хрущовської "витівки" з посмішкою, то Корольов відреагував бурливо: "Починається нова епоха"... Яка — не уточнив, але, мабуть, не краща для конструкторів. Пізніше все так і відбулося: у вир протистояння, інтриг, конфліктів були втягнені сотні організацій,

десятки відомств і міністерств, вищі чини апарату ЦК і Ради міністрів...

І як при всьому цьому можна стверджувати про "славно" прожите життя?!

Безсумнівно, С.П. Корольов — великий конструктор і організатор, основоположник практичної космонавтики, фігура історична, та водночас — людина трагічної долі. Випивши до дна повну чашу лиха, він лише в останні роки пізнав радість космічних триумфів. Правда, і тут усе відбувалося не по-людськи: на трибунах шанувували не творців ракетно-космічної техніки, а перших і генеральних секретарів ЦК, що появлялися в оточенні космонавтів. На урочистих зустрічах, присвячених Дню космонавтики, місце С. П. Корольову виділяли не в президії, а в сьомому ряді Кремлівського палацу. У глибині залу сиділи заступники Головного конструктора, учені, творці ракетно-космічної техніки — справжні герої всенародного свята. Такі були реалії "славної і щасливої" епохи, у якій жив і творив Головний конструктор, академік Сергій Павлович Корольов, великий син нашого народу.

Цього року ми будемо відзначати ще й п'ятидесятиліття з часу створення ракети Р-7 — вінця творчості С. П. Корольова. Пройшовши десятки модифікацій, носій Корольова і дотепер залишається на посту і є найнадійнішою "конячкою" пілотованих польотів. Видатне творіння ХХ століття разом зі своїм творцем стали надбанням Історії.

**Ніна Іванівна Корольова і
Наталія Сергіївна Корольова під час відкриття
пам'ятника С.П. Корольову в м. Байконур, 1969 р.**